

30 ΧΡΟΝΙΑ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΕΩΝ

ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ τις επικείμενες εκλογές «Το Βήμα» παρουσιάζει μια ιστορική αναδρομή όλων των εκλογικών αναμετρήσεων από την πτώση της χούντας – 30 χρόνια πριν – ως σήμερα. Αποκαλυπτικά ντοκουμέντα που δημοσιεύονται για πρώτη φορά ρίχνουν νέο φως στη σύγχρονη πολιτική ιστορία της Ελλάδας. Από την ορκωμοσία ως πρωθυπουργού

του Κωνσταντίνου Καραμανλή τις πρώτες πρωινές ώρες της 24ης Ιουλίου 1974, τη σαρωτική νίκη του Ανδρέα Παπανδρέου τον Οκτώβριο του 1981, την επικράτηση του Κώστα Σημίτη τον Ιανουάριο του 1996, ως την ανάδειξη του Γιώργου Παπανδρέου στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ ο αναγνώστης θα οδηγηθεί στο συναρπαστικό παρασκήνιο της πολιτικής

ζωής, θα κατανοήσει τη στρατηγική των πολιτικών αρχηγών και θα ανακαλύψει τις εσωκομματικές έριδες και διαμάχες που προκάλεσαν πολιτικές θύελλες. Το κείμενο συνοδεύεται από πίνακες με τα αποτελέσματα των εκλογών, όπου αναγράφονται τα ποσοστά των κομμάτων, οι ψήφοι που έλαβαν και οι έδρες που εξασφάλισαν στη Βουλή.

Ο Κ. Σημίτης στην προεκλογική συγκέντρωση του ΠΑΣΟΚ στο Πεδίον του Αρεως τον Σεπτέμβριο του 1996

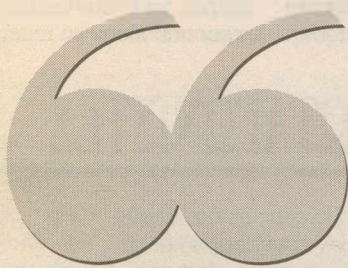

■ Οι εκλογές του 1996 ■

Η πρώτη τετραετία του Κ. Σημίτη

Το ΠΑΣΟΚ, ο εκσυγχρονισμός και η Κεντροαριστερά

Του ΕΙΔΙΚΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗ

στασή του, είχε πεθάνει τρεις μήνες πριν από τη διεξαγωγή των εκλογών. Ήταν η πρώτη φορά που το ΠΑΣΟΚ θα συμμετείχε σε εκλογές με άλλον αρχηγό. Τα πράγματα όμως είχαν πάρει τον δρόμο τους αρκετούς μήνες νωρίτερα. Πολλά στελέχη του ΠΑΣΟΚ παρουσιάζονταν ενοχλημένα από τη νέα πορεία του Κινήματος μετά την εκλογική νίκη του 1993 (μεταξύ άλλων ο Κ. Σημίτης, ο Π. Αυγερινός, ο Θ. Πάγκαλος και η Β. Παπανδρέου) και δεν δίσταζαν να εκφράζουν τη δυσφορία τους και την κριτική τους, συχνά σε υψηλούς τόνους. Η άσχημη υγεία του Ανδρέα Παπανδρέου είχε σημαντικό αντίκτυπο στη λειτουργία της κυβέρνησης.

Ο Σημίτης και η κρίση των Ιμίων

Η ραγδαία επιδείνωση της υγείας του ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ και η διαδοχή του στην πρωθυπουργία από τον Κ. Σημίτη αποτέλεσαν την

απαρχή για τη νέα περίοδο του ΠΑΣΟΚ. Ο νέος πρωθυπουργός αντιμετώπισε σχεδόν αμέσως μετά την εκλογή του μια από τις μεγαλύτερες κρίσεις στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, την κρίση των Ιμίων, που σχεδόν οδήγησε στα πρόθυρα πολεμικής σύγκρουσης την Ελλάδα με την Τουρκία. Ο χειρισμός της κρίσης από τον νέο πρωθυπουργό είχε αποτέλεσμα τη σφοδρή επίθεση της ΝΔ αλλά και της εσωκομματικής αντιπολίτευσης του ΠΑΣΟΚ.

Από τότε ο Κ. Σημίτης πρέπει να συνειδητοποίησε ότι χρειαζόταν όχι μόνο να αναλάβει, αλλά με την πρωθυπουργία, και την προεδρία του κόμματος, αλλά και την επικύρωση της λαϊκής εντολής. Το πρώτο θα του έδινε τη δυνατότητα να ελέγξει τις εσωκομματικές αντιδράσεις και γενικότερα τους κομματικούς μηχανισμούς και το δεύτερο την πραγματική και συμβολική αναγνώρισή του ως πρωθυπουργού, που θα πήγαζε απευθείας από τον ελληνικό λαό. Με άλλα λόγια, θα μπορούσε να προστατεύσει τον εαυτό του και τους χειρισμούς του,

σε στιγμές ανάλογων κρίσεων με εκείνη των Ιμίων, από τους εσωκομματικούς του αντιπάλους και από την αξιωματική αντιπολίτευση.

Μερικούς μήνες μετά την κρίση των Ιμίων, ο θάνατος του Ανδρέα Παπανδρέου άνοιξε την πόρτα της διαδοχής στην ηγεσία του κόμματος και ο Κ. Σημίτης ανέλαβε και την προεδρία του ΠΑΣΟΚ. Ο πρώτος του στόχος είχε επιτευχθεί. Τώρα έμενε να επικυρωθεί ως πρωθυπουργός και στη συνείδηση του ελληνικού λαού και σε εκείνες της ΝΔ και των άλλων κομμάτων, αλλά και να αποβάλει μια και καλή από πάνω του τον άτυπο τίτλο του «υπηρεσιακού πρωθυπουργού». Αυτό σήμαινε μόνο ένα πράγμα: την προκήρυξη πρόωρων εκλογών.

Το νέο ΠΑΣΟΚ του Σημίτη

Ήδη όμως από το συνέδριο του κόμματος είχαν διαγραφεί κάποιες εξελίξεις οι οποίες σφραγίστηκαν με τις εκλογές του Σεπτεμβρίου.

Το αποτέλεσμα του συνεδρίου αλλά και οι μήνες που ακολούθησαν ως τη διενέργεια των εκλογών έδειξαν ότι η νέα περίοδος του ΠΑΣΟΚ σήμαινε αρχικά ένα πράγμα: τη χαλιναγωγήση του κόμματος από τον μηχανισμό διαχείρισης της εξουσίας. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι αυτή η δομική κατεύθυνση που άρχισε να διαγράφεται στο μεταπαπανδρεϊκό ΠΑΣΟΚ ήταν αντίστοιχη με την αναρχία του Κ. Σημίτη στην πολιτική ζωή της χώρας. Πρώτα ανέλαβε την πρωθυπουργία και μόνο ύστερα από περίπου οκτώ μήνες ανέλαβε και την ηγεσία του κυβερνώντος κόμματος.

Παράλληλα με αυτή την αλλαγή προσώπων στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ και τη δομική κατεύθυνση στην οποία αναφερθήκαμε παραπάνω, υπήρξε και μια νέα ιδεολογική κατεύθυνση που έμελλε να σφραγίσει το ΠΑΣΟΚ για τα επόμενα χρόνια και άκουγε στο όνο-

Συνέχεια στην επόμενη σελίδα

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ της 22ας Σεπτεμβρίου 1996 αποτέλεσαν έναν σημαντικό πολιτικό σταθμό όχι μόνο για την ελληνική πολιτική ως σύνολο αλλά και ειδικότερα για το κυβερνών κόμμα το οποίο είχε προκηρύξει αυτές τις πρόωρες εκλογές, το ΠΑΣΟΚ. Οι εκλογές αυτές αποτέλεσαν για το ΠΑΣΟΚ αλλαγή εποχής. Ο ιδρυτής του Ανδρέας Παπανδρέου, ο οποίος οδήγησε το κόμμα του στην εξουσία μόλις επτά χρόνια μετά τη σύ-

Σημαντικό ρόλο στην αλλαγή επικοινωνιακής στρατηγικής των κομμάτων έπαιξε το γεγονός του πολλαπλασιασμού των τηλεοπτικών σταθμών

Συνέχεια από την προηγούμενη σελίδα

μα «εκσυγχρονισμός». Ο Κ. Σημίτης και οι στενοί συνεργάτες του στις εκλογές του Σεπτεμβρίου πρόβαλαν ως σημαία τους την έννοια του εκσυγχρονισμού, την οποία παρουσίασαν ως ένα σχέδιο για την ανανέωση και τον εξορθολογισμό της ελληνικής κοινωνίας. Παράλληλα ο Κ. Σημίτης και η νέα ηγεσία του ΠΑΣοΚ έκαναν ένα νέο άνοιγμα προς τους ψηφοφόρους της Αριστεράς μιλώντας για μια νέα, εκσυγχρονιστική Κεντροαριστερά.

Η εκσυγχρονιστική ιδεολογία του Κ. Σημίτη και η έμφαση στη διαχείριση της κρατικής εξουσίας, την οποία το κόμμα θα έπρεπε να υπηρετεί, αποτέλεσαν την ιδεολογικοπολιτική έκφραση της νέας πολιτικής φάσης στην οποία είχε εισέλθει το ΠΑΣοΚ και με την οποία ο νέος πρωθυπουργός και πρόεδρος ήλπιζε να κερδίσει τις εκλογές.

Η κατάσταση στη ΝΔ

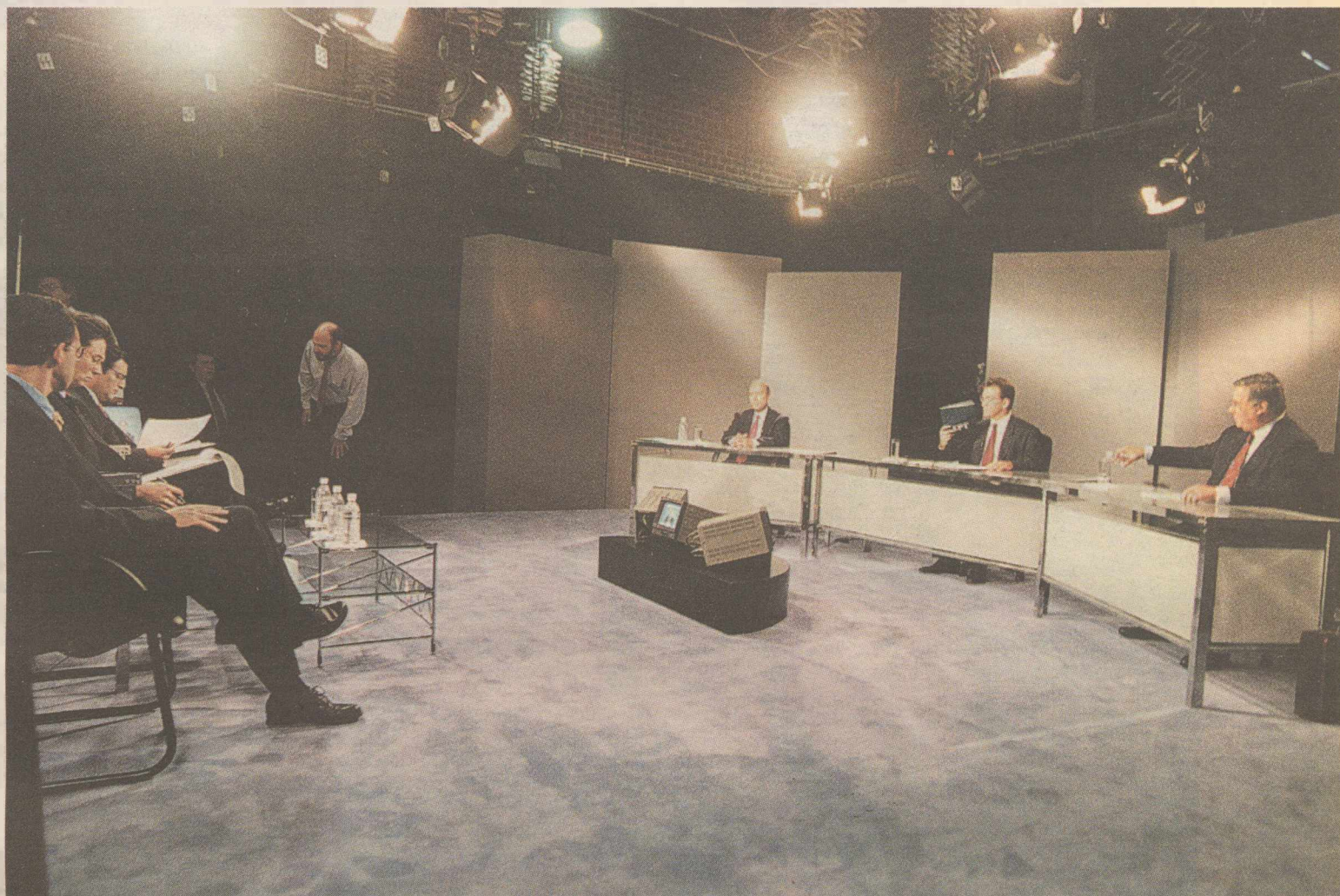
Στην αντίπερα όχθη, στους κόλπους της ΝΔ τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Ο αρχηγός της Μ. Εβερτ, αν και είχε εκλεγεί στην ηγεσία του κόμματος από το 1993, αντιμετώπιζε αρκετά εσωκομματικά προβλήματα. Κατά τη διάρκεια της ηγεσίας του Μ. Εβερτ ως τις εκλογές του Σεπτεμβρίου, δηλαδή ένα διάστημα περίπου τριών ετών, η ΝΔ είχε σε κάποιον βαθμό αλλάξει ιδεολογική κατεύθυνση. Είχε απομακρυνθεί από την άκρως φιλελεύθερη ΝΔ του Κ. Μπισσοτάκη και είχε αποκτήσει περισσότερο «φιλολαϊκές» εκφάνσεις, που συχνά ακουμπούσαν τον λαϊκισμό. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι κατά τη διάρκεια του προεκλογικού αγώνα βασικός στόχος του Μ. Εβερτ ήταν να παρουσιάσει τη ΝΔ ως ένα κόμμα που ήταν περισσότερο λαϊκό από το ΠΑΣοΚ. Σε αυτό εξάλλου συνέδραμαν το ύψος και το προσωπικό στυλ του αρκετά αυθόρμητου προέδρου της ΝΔ.

Στο εσωκομματικό πεδίο όμως ο Μ. Εβερτ αντιμετώπιζε αρκετά προβλήματα. Το πιο σημαντικό από αυτά είχε να κάνει με τον Κ. Μπισσοτάκη και τον βαθμό στήριξης που εκείνος του παρείχε. Ο Κ. Μπισσοτάκης, που ποτέ δεν είχε αποδεχθεί τον τρόπο με τον οποίο είχε καταρρεύσει η κυβέρνηση του το 1993, δεν ήταν πρόθυμος να στηρίξει όσο μπορούσε τον νέο αρχηγό της συντηρητικής παράταξης. Απεναντίας, ο επίτιμος πρόεδρος της ΝΔ, ο οποίος ήλεγχε και αρκετούς βουλευτές μέσα στο κόμμα, συχνά έθετε εμπόδια και προβλήματα στον Μ. Εβερτ, ακόμη και κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου.

Το αποτέλεσμα ήταν ότι η ΝΔ, την οποία ούτως ή άλλως οι δημοσκοπήσεις έδειχναν να βρίσκεται πίσω από το ΠΑΣοΚ περίπου τρεις μονάδες, εμφανίστηκε στην προεκλογική περίοδο ως μια παράταξη χωρίς κομματική συνοχή και ενότητα, με δελφίνους να караδοκούν σε πιθανή ήττα της ηγεσίας της και με έναν πρόεδρο ο οποίος συχνά, ίσως λόγω του αυθορμητισμού του, υπέπιπε σε επικοινωνιακά λάθη και έμοιαζε κάποιες στιγμές με «υπηρεσιακό» πρόεδρο.

Τα μικρότερα κόμματα

Τα μικρά κόμματα της ελληνικής πολιτικής σκηνής τα οποία διεκδικούσαν

Ο Κ. Σημίτης με τον Μ. Εβερτ στην πρώτη τηλεοπτική αντιπαράθεση πολιτικών αρχηγών στην Ελλάδα τον Σεπτέμβριο του 1996. Συντονιστής ήταν ο Π. Ευθυμίου, δημοσιογράφος τότε του «Βήματος» και νυν υπουργός Παιδείας

με αξιώσεις την εισόδο τους στο ελληνικό κοινοβούλιο είχαν πλέον αυξηθεί μετά την ίδρυση και την κάθοδο του ΔΗΚΚΙ στις εκλογές. Ήσαν πλέον – εκτός από το νεοεμφανισθέν ΔΗΚΚΙ, που είχε ιδρυθεί τον Δεκέμβριο του 1995 από τον Δημήτρη Τσοβόλα μετά την αποχώρησή του από το ΠΑΣοΚ – το ΚΚΕ, ο ΣΥΝ και η Πολιτική Ανοιξη, το κόμμα που ίδρυσε ο Αντώνης Σαμαράς μετά την αποχώρησή του από τη ΝΔ.

Η στρατηγική αυτών των κομμάτων διέφερε μόνο σε σχέση με τη δεξαμενή των ψηφοφόρων από την οποία στόχευαν να αντλήσουν όσο τον δυνατόν περισσότερες ψήφους. Το ΚΚΕ, με αρκετά εσωκομματικά προβλήματα, είχε αποφασίσει να απορριψει κάθε πιθανότητα διαλόγου και προεκλογικής συνεργασίας με κάθε κόμμα που βρισκόταν κοντά στο ιδεολογικοπολιτικό του πρόγραμμα.

Ο Συνασπισμός, που είχε αλλάξει ηγεσία μετά την αποτυχία του να μπει στη Βουλή στις προηγούμενες εκλογές – ο Νίκος Κωνσταντόπουλος είχε διαδεχθεί τη Μαρία Δαμανάκη –, παρουσίασε την εικόνα ενός ανήσυχου κόμματος που μοναδικός του στόχος ήταν η εκπροσώπησή του στη Βουλή. Εγκλωβισμένος ανάμεσα στην επιθετική πολιτική του ΠΑΣοΚ και στο άγχος του 3%, αγνόησε κάθε ευελιξία που θα του έδινε κάποιες πιθανότητες να παίξει ρυθμιστικό – και επομένως περισσότερο ουσιαστικό – ρόλο στις πολιτικές εξελίξεις.

Η ΠολΑν του Αντώνη Σαμαρά, που είχε καταφέρει στις προηγούμενες εκλογές να εκπροσωπηθεί στη Βουλή, προσπάθησε να διατηρήσει τις δυνάμεις της. Ο Α. Σαμαράς με κάποιες οργανωτικές και επικοινωνιακές πρωτοβουλίες στόχευσε στην προσέλκυση και ψηφοφόρων από το γενικότερο πολιτικό φάσμα της ελληνικής κοινωνίας. Η βασική του όμως ιδεολογία διατηρούσε το εθνικιστικό χρώμα, είτε αναφερόταν στο θέμα των μειονοτήτων της Ελλάδας, όπως π.χ. στους μουσουλμάνους της Θράκης, είτε σε θέματα της εξωτερικής πολιτικής και στα λεγόμενα εθني-

κά, όπως το Κυπριακό και το θέμα των Σκοπίων.

Όσον αφορά το πρωτοεμφανιζόμενο ΔΗΚΚΙ, αποτελούσε το μεγάλο ερωτηματικό των εκλογών, το οποίο βεβαίως αφορούσε κυρίως την ηγεσία του ΠΑΣοΚ, από το οποίο ο Δ. Τσοβόλας ήλπιζε να απορροφήσει τη μεγαλύτερη μάζα των ψηφοφόρων του. Από την πρώτη του δημόσια εμφάνιση το ΔΗΚΚΙ ασπάστηκε ως ιδεολογία του τον δημοκρατικό σοσιαλισμό.

Γενικότερα όμως σε αυτές τις εκλογές τα μικρά κόμματα της αντιπολιτεύσεως, με εξαίρεση ίσως το ΚΚΕ που παρουσίαζε ως τότε μια σταθερή συσπείρωση των ψηφοφόρων του, φαινόταν να μοιάζουν με ποδοσφαιρικές ομάδες της Β' Εθνικής που, αφού προαχθούν στη μεγάλη κατηγορία, μένουν έναν χρόνο και κατόπιν δυσκολεύονται να διατηρηθούν εκεί, πέ-

φτοντας έτσι ξανά στη Β' Εθνική. Και μετά, ξανά πάλι από την αρχή.

Η ακτινογραφία των εκλογών

Τον Αύγουστο του 1996 ο νέος πρόεδρος του ΠΑΣοΚ και πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης αποφάσισε να προκηρύξει πρόωρες εκλογές. Για αυτή του την απόφαση ο Κ. Σημίτης πρόβαλλε τρεις λόγους που είχαν να κάνουν όχι μόνο με εθνικά θέματα αλλά και εσωτερικά. Ο νέος πρόεδρος του ΠΑΣοΚ στη δήλωσή του στις 22 Αυγούστου αναφέρθηκε στην εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στη συμμετοχή σε αυτήν της Ελλάδας, στην ανάγκη εκσυγχρονισμού της ελληνικής κοινωνίας και στην κρισιμότητα των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Οι εκλογές προκη-

ρύχθηκαν για τις 22 Σεπτεμβρίου.

Όπως σε κάθε προεκλογική διαδικασία, έτσι και σε εκείνη του 1996 συγκεκριμένοι τομείς, μέθοδοι και παράγοντες έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη και τελικά στη διαμόρφωση του τελικού εκλογικού αποτελέσματος. Η επικοινωνιακή πολιτική κάθε κόμματος αποτελούσε πλέον σημαντικό στοιχείο για την προεκλογική του εκστρατεία. Και σε προηγούμενες εκλογές η επικοινωνιακή στρατηγική των κομμάτων είχε ιδιαίτερη σημασία, αλλά ήδη από το 1993, αλλά κυρίως από το 1996, ο συγκεκριμένος τομέας είχε αποκτήσει μεγαλύτερη σύνθεση. Τα κόμματα εόδευαν πλέον περισσότερο χρήματα και αντιμετώπιζαν το «παιχνίδι των εντυπώσεων» σχεδόν με επιστημονικό τρόπο. Είναι ενδιαφέρον να δούμε με ποιους τρόπους προσπαθούσαν να το κάνουν αυτό.

30 ΧΡΟΝΙΑ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΕΩΝ

Το κεντρικό τρίπτυχο της προεκλογικής εκστρατείας του ΠΑΣοΚ ήταν «νέα εποχή, νέο ΠΑΣοΚ, ισχυρή Ελλάδα»

Ο Δ. Τσοβόλας ψηφίζει στις εκλογές των 22ας Σεπτεμβρίου 1996

Ο Μ. Εβερτ ασκεί το εκλογικό του δικαίωμα στις εκλογές του 1996

Σημαντικό ρόλο στην αλλαγή της επικοινωνιακής στρατηγικής έπαιξε το γεγονός του πολλαπλασιασμού των τηλεοπτικών καναλιών.

Ο αρχηγός της ΝΔ Μ. Εβερτ, στα χνάρια του προηγούμενου αρχηγού της συντηρητικής παράταξης Κ. Μητσοτάκη, προσέλαβε έναν αμερικανό ειδικό για τη βελτίωση του ίματζ του, δηλαδή της δημόσιας παρουσίας και εικόνας του, ειδικά κατά τη διάρκεια των τηλεοπτικών του εμφανίσεων. Από την πλευρά του ο Κ. Σημίτης συμβουλευόταν και αυτός τους στενούς συνεργάτες του για τον τρόπο χειρισμού των τηλεοπτικών του εμφανίσεων.

Η τηλεοπτική αντιπαράθεση

Οι εκλογές του 1996 παρουσίασαν μία καινοτομία σε αυτόν τον τομέα,

δηλαδή στην επικοινωνιακή αναμέτρηση: για πρώτη φορά στην Ελλάδα οι αρχηγοί των δύο μεγαλύτερων πολιτικών κομμάτων αναμετρήθηκαν σε μια τηλεοπτική αντιπαράθεση. Η διαδικασία βεβαίως δεν περιείχε ευθεία αντιπαράθεση μεταξύ των δύο πολιτικών. Ήταν μια τηλεοπτική αναμέτρηση με αυστηρούς κανόνες, όπου οι δύο πολιτικοί αρχηγοί απαντούσαν με τη σειρά τους στα ερωτήματα των δημοσιογράφων. Και οι δύο παρουσίασαν την εικόνα που οι περισσότεροι περίμεναν. Ο αρχηγός του ΠΑΣοΚ απάντησε με περισσότερη άνεση στις ερωτήσεις που αφορούσαν τον τομέα της οικονομίας, ενώ ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης προσπάθησε να κερδίσει τις εντυπώσεις κατά τη διάρκεια των ερωτήσεων για την εξωτερική πολιτική

και ειδικά τις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Ο μεν Κ. Σημίτης επιδίωξε να παρουσιάσει την εικόνα του μετρημένου πολιτικού που διαθέτει τη σοβαρότητα και τη γνώση για να αναλάβει και με λαϊκή εντολή τη διαχείριση της εξουσίας, ο δε Μ. Εβερτ ήταν πιο άμεσος, αυθόρμητος και επεδίωξε να τονίσει αυτά τα πλεονεκτήματά του χωρίς να κάνει εμφανή τα μειονεκτήματά του. Με άλλα λόγια, βασικός στόχος και των δύο ήταν να μην κάνουν το μεγάλο λάθος. Έτσι, αναπόφευκτα η πρώτη τηλεοπτική αναμέτρηση δύο υποψηφίων πρωθυπουργών στην Ελλάδα δεν περιείχε την πολιτική ουσία και αντιπαράθεση που πολλοί θα περίμεναν και θα επιθυμούσαν, αλλά αποτέλεσε μια ευκαιρία και για τους δύο πρωταγωνιστές να συμ-

μετάσχουν με έναν καινοτομικό τρόπο στο «παιχνίδι των εντυπώσεων» - το οποίο όμως από την αρχή και ως το τέλος χαρακτηρίστηκε από τη συντηρητική στρατηγική και των δύο «μονομάχων».

Τα δύο μεγάλα κόμματα της χώρας είχαν πλέον δύο νέους αρχηγούς που αναμετρούνταν για πρώτη φορά ως υποψήφιοι πρωθυπουργοί, τον Κώστα Σημίτη και τον Μιλτιάδη Εβερτ. Από τους δύο μονομάχους για την πρωθυπουργία, εκείνος που έπρεπε περισσότερο να παρουσιάσει τη δική του πολιτική ηγεσία ως κάτι το νέο ήταν φυσικά ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, ο οποίος είχε αναδειχθεί νέος αρχηγός του ΠΑΣοΚ μόλις μερικούς μήνες πριν από τις εκλογές. Εξάλλου ο Μ. Εβερτ ήδη βρισκόταν στην ηγεσία της ΝΔ περίπου τρία χρόνια.

Εκσυγχρονισμός και Κεντροαριστερά

Με αυτό το σκεπτικό το προεκλογικό επιτελείο του ΠΑΣοΚ και οι στενοί συνεργάτες του πρωθυπουργού ξεκίνησαν την προεκλογική εκστρατεία του κυβερνώντος κόμματος. Το κεντρικό τρίπτυχο της προεκλογικής εκστρατείας του ΠΑΣοΚ ήταν «νέα εποχή, νέο ΠΑΣοΚ, ισχυρή Ελλάδα» και συμπυκνωνόταν κάτω από την ιδεολογία του «εκσυγχρονισμού» που πρόβαλλαν ο Κ. Σημίτης και ο νέος ηγετικός κύκλος του κυβερνώντος κόμματος. Η Επιτροπή Πολιτικής Επικοινωνίας του ΠΑΣοΚ, η οποία ήταν υπεύθυνη για την οργάνωση του προεκλογικού αγώνα του κόμματος, αποτελούνταν από τους Κ. Λαλιώτη, Κ. Σκανδαλίδη, Στ. Μανίκα, Θ. Τσουκάτο, Γ. Πατσαγιά, Ν. Θέμελη και Δ. Καρύδη.

Το κυβερνών κόμμα από την αρχή της προεκλογικής περιόδου ξεκίνησε μια προσπάθεια προσέλκυσης ψηφοφόρων από την ευρύτερη Αριστερά, με τον πρωθυπουργό να κάνει λόγο για «Κεντροαριστερά», ενώ την ίδια στιγμή εξαπέλυε σφο-

δρή επίθεση εναντίον του αρχηγού της ΝΔ Μ. Εβερτ. Εξάλλου η προσπάθεια ένταξης του Μίμη Ανδρουλάκη στο ψηφοδέλτιο του ΠΑΣοΚ ήταν μια συμβολική κίνηση του Κ. Σημίτη αναφορικά με τα λεγόμενά του για την ευρύτερη Κεντροαριστερά στην οποία στόχευε.

Στις 3 Σεπτεμβρίου, ακριβώς 22 χρόνια μετά την ίδρυση του Κινήματος από τον Ανδρέα Παπανδρέου, στη συνεδρίαση του Εθνικού Συμβουλίου του ΠΑΣοΚ ο Κ. Σημίτης επιτέθηκε προς πάσα κατεύθυνση του ελληνικού πολιτικού φάσματος. Κατηγόρησε την παραδοσιακή Αριστερά - το ΚΚΕ - και «κάποιους παλιούς δικούς μας που σήμερα θεωρούν ότι αποφέρει πολιτικά να βγουν από τα αριστερά», καθώς και το ΔΗΚΚΙ του Δ. Τσοβόλα, ότι προσπαθούν να οδηγήσουν τη χώρα στον απομονωτισμό. Κατηγόρησε τη ΝΔ ως τη «γνήσια ταξική Δεξιά» που υπερασπίζεται τον καταστροφικό νεοφιλελευθερισμό. Στη συνέχεια της ομιλίας του τοποθέτησε το ΠΑΣοΚ στον «χώρο του δημοκρατικού σοσιαλισμού που αποτελεί τον κεντρικό κορμό των δυνάμεων της Κεντροαριστεράς», κάνοντας έτσι ένα άνοιγμα προς ψηφοφόρους του ευρύτερου αριστερού χώρου και ειδικά σε πιθανούς ψηφοφόρους του Συνασπισμού και του ΔΗΚΚΙ.

Το ΠΑΣοΚ, άλλοτε διά του πρωθυπουργού Κ. Σημίτη και άλλοτε διά του επικεφαλής της Επιτροπής Πολιτικής Επικοινωνίας Κ. Λαλιώτη, εξαπέλυσε σφοδρή επίθεση εναντίον της ΝΔ και του αρχηγού της Μ. Εβερτ κατηγορώντας τον για λαϊκισμό, ειδικότερα στα θέματα της οικονομίας και της εξωτερικής πολιτικής.

Στην ομιλία του στη Διεθνή Εκθεση Θεσσαλονίκης που πραγματοποιήθηκε στις 6 Σεπτεμβρίου ο Κ. Σημίτης, αφού εξέθεσε τις θέσεις του ΠΑΣοΚ για τα Βαλκάνια και έκανε έναν απολογισμό για τα έργα που είχε πραγματοποιήσει το κυβερνών κόμμα, έθεσε το δίλημμα ποιον πρέπει να εμπιστευθούν οι Έλληνες πολίτες για τη διακυβέρνηση της χώρας. Ένα δίλημμα που ο Κ. Σημίτης χρησιμοποίησε ως το τέλος της προεκλογικής περιόδου.

Σε ομιλία του στην Αρτα μερικές ημέρες αργότερα ο πρωθυπουργός δήλωσε «ή κερδίζει η Δεξιά ή η δημοκρατική παράταξη» και λίγο αργότερα ότι «όποιος στερεί ψήφους από τη δημοκρατική παράταξη τη διασπά και φέρνει τη Δεξιά στην εξουσία. Οχι στη διάσπαση, όχι στα πολλά κόμματα». Σε άλλη ομιλία του στην Πάτρα δήλωσε με έμφαση ότι «στις 22 Σεπτεμβρίου, έτσι όπως είναι ο εκλογικός νόμος, ή το ΠΑΣοΚ θα είναι κυβέρνηση, που θα είναι χωρίς αμφιβολία, ή η ΝΔ. Τα μικρά κόμματα δεν μπορούν με αυτόν τον εκλογικό νόμο να παίξουν κανέναν ρόλο... Κάθε ψήφος που πάει αλλού πάει στη Δεξιά, και δεν πρέπει να υπάρξει ψήφος για τη Δεξιά. Αν θέλουμε πρόοδο, ψηφίζουμε ΠΑΣοΚ».

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι το ΠΑΣοΚ και ο Κ. Σημίτης χρησιμοποίησαν μια διπλή προεκλογική τακτική: την ευθεία αντιπαράθεση και επίθεση κατά της ΝΔ και του αρχηγού της και την παράλληλη, κάπως πιο έμμεση επίθεση και πίεση

ΑΡΙΣΤΕΡΑ: ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ - ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ

■ ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΦΛΩΡΑΚΗΣ

Ο Χαρίλαος Φλωράκης, ιστορικός ηγέτης της μεταπολιτευτικής Αριστεράς, γεννήθηκε το 1914 στη Ραχούλα Καρδίτσας. Σπούδασε στη σχολή των ΤΤΤ (Ταχυδρομείων, Τηλεγραφίας και Τηλεφωνίας) και ξεκίνησε την επαγγελματική σταδιοδρομία του ως τηλεγραφητής. Από νεαράς όμως ηλικίας εντάχθηκε στο αριστερό κίνημα και στη διάρκεια της Κατοχής υπήρξε ένας από τους οργανωτές της πρώτης μεγάλης απεργίας των εργαζομένων στα τρία «Τ» στην Ευρώπη. Στέλεχος του ΕΛΑΣ, συμμετείχε στην Εθνική Αντίσταση και στον Εμφύλιο με το ψευδώνυμο «Καπετάν Γιώτης». Με το τέλος του Εμφυλίου κατέφυγε στη Σοβιετική Ένωση

και στη Ρουμανία. Επέστρεψε παράνομα στην Ελλάδα το 1954, συνελήφθη και καταδικάστηκε σε ισόβια με την κατηγορία της κατασκοπείας. Αποφυλακίστηκε το 1966, αλλά συνελήφθη και πάλι από τη χούντα.

Το 1972 διαφεύγει στο εξωτερικό, στη Σοβιετική Ένωση, και την ίδια χρονιά εκλέγεται μέλος του Πολιτικού Γραφείου του ΚΚΕ και στη συνέχεια γενικός γραμματέας της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματος. Επιστρέφει στην Ελλάδα μετά την πτώση της χούντας και διατηρεί τη θέση του γενικού γραμματέα του ΚΚΕ μετά τη νομιμοποίησή του.

Στις πολιτικές εξελίξεις της μεταπολίτευσης έπαιξε σημαντικό ρόλο. Στην πρώτη φάση πρωταγωνίστησε στη συγκρότηση της Ενωμένης Αριστεράς, στην οποία μετείχαν το ΚΚΕ, το ΚΚΕ (εσ.) και η ΕΔΑ. Στις εκλογές 1977, 1981 και 1985 το ΚΚΕ μετέχει αυτοτελώς. Αφού το ΚΚΕ (εσ.) έχει αλλάξει τον τίτλο, έχει μετονομασθεί σε Ελληνική Αριστερά και εξέλιπε ένα αγκάθι στις σχέσεις με το ΚΚΕ, ο Χαρίλαος Φλω-

ράκης πρωταγωνιστεί και πάλι στην εκλογική συνεργασία των δυνάμεων της Αριστεράς. Συγκροτείται ο Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου, με τον οποίο το ΚΚΕ και η ΕΑΡ μετέχουν στις δύο εκλογές του 1989 και σε αυτές του 1990.

Ως πρόεδρος του Συνασπισμού γράφει ιστορία ως πρωταγωνιστής του ελληνικού «ιστορικού συμβιβασμού». Στις εκλογές του Ιουνίου η ΝΔ με αρχηγό τον κ. Μητσοτάκη κατέλαβε την πρώτη θέση αλλά όχι και την απόλυτη πλειοψηφία. Υστερα από μια σειρά παρασκηνιακών διαβουλεύσεων Φλωράκης και Κύρκος συμφωνούν με τον Μητσοτάκη να στηρίξουν κυβέρνηση συνεργασίας υπό τον κ. Τζαννετάκη με κύριο στόχο την παραπομπή του Ανδρέα Παπανδρέου στο Ειδικό Δικαστήριο και στη συνέχεια να προκηρυχθούν νέες εκλογές, οι οποίες και διεξήχθησαν τον Νοέμβριο του ίδιου έτους, του 1989.

Ο Χαρίλαος Φλωράκης εξελέγη βουλευτής και στις επτά πρώτες εκλογές της μεταπολίτευσης. Το 1991 αποχωρεί από

την ηγεσία του Συνασπισμού και λίγους μήνες αργότερα αποχωρεί και το ΚΚΕ. Τον ίδιο χρόνο ανακηρύσσεται ομόφωνα επιτιμος πρόεδρος του ΚΚΕ.

■ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΦΑΡΑΚΟΣ

(γενν. 1927, ηλεκτρολόγος - μηχανολόγος)

Ανέπτυξε έντονη αντιστασιακή δραστηριότητα κατά τη διάρκεια της Κατοχής ως μέλος του ΚΚΕ, ενώ συνελήφθη και εξορίστηκε την περίοδο του Εμφυλίου. Το 1961 εξελέγη στην Κεντρική Επιτροπή του

ΚΚΕ και συνελήφθη πάλι κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. Ήταν επί χρόνια διευθυντής του «Ριζοσπάστη» και το 1989 έγινε γενικός γραμματέας του ΚΚΕ. Το 1991 αποχώρησε από το ΚΚΕ και εντάχθηκε στον Συνασπισμό.

■ ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΥΡΚΟΣ

(γενν. 1924, δημοσιογράφος)

Συμμετείχε στην Εθνική Αντίσταση κατά τη διάρκεια της Κατοχής και συνελήφθη για τη δράση του, όπως και κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου. Διετέλεσε συντάκτης και αργότερα διευθυντής της εφημερίδας «Αυγή». Το 1969 εντάχθηκε

στο ΚΚΕ εσωτερικού και το 1986 έγινε γραμματέας της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματος, όπως και στην Ελληνική Αριστερά, τη μετεξέλιξη του ΚΚΕ(εσ.), αλλά και του Συνασπισμού. Το 1991 αποχώρησε από την ηγεσία του Συνασπισμού. Εξελέγη βουλευτής με την ΕΔΑ το 1961 στο Ηράκλειο και το 1963 και το 1964 στην Α' Αθηνών. Στη μεταπολίτευση εξελέγη βουλευτής τις χρονιές 1974, 1977, 1985, 1989 και 1990. Το 1981 και το 1984 εκπροσώπησε το ΚΚΕ (εσ.) στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

30 ΧΡΟΝΙΑ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΕΩΝ

Εκλογικό τμήμα της Αθήνας στις εκλογές της 22ας Σεπτεμβρίου 1996

Συνέχεια από την προηγούμενη σελίδα

εναντίον των μικρότερων κομμάτων - του ΔΗΚΚΙ και του ΣΥΝ - που θα μπορούσαν να προκαλέσουν απώλειες στη συσπείρωση και στο εκλογικό αποτέλεσμα του ΠαΣοΚ. Αυτή η επιθετική τακτική συνδυάστηκε με την προβολή του εκσυγχρονιστικού οράματος του Κ. Σημίτη και την προώθηση της πολιτικής σταθερότητας και συνέχειας από τη νέα ηγεσία του ΠαΣοΚ.

Από την πλευρά της η Νέα Δημοκρατία αρχικά φάνηκε να αιφνιδιάζεται από την απόφαση του πρωθυπουργού να προκηρύξει πρόωρες εκλογές. Στη συνέχεια, όταν η προεκλογική εκστρατεία ξεκίνησε, ο Μ. Εβερτ προσπάθησε να πετύχει την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη εκλογική συσπείρωση της ΝΔ, ενώ σχεδόν αμέσως άρχισε να εξαπολύει σφοδρές επιθέσεις εναντίον του ΠαΣοΚ και της νέας ηγεσίας του. Η προεκλογική εκστρατεία του Μ. Εβερτ βασίστηκε σε συχνές τηλεοπτικές εμφανίσεις και σε περιοδείες σε πολλές περιοχές της χώρας.

Η επίθεση του Μ. Εβερτ και της ΝΔ κατά του ΠαΣοΚ επικεντρώθηκε στους τομείς της κοινωνίας, της οικονομίας και των εθνικών θεμάτων, ενώ κατά καιρούς άνοιξε και δεύτερο «μέτωπο» εναντίον της Πολιτικής Ανοιξης και του αρχηγού της Α. Σαμαρά.

Εβερτ και Μπτσοτάκης

Από την αρχή όμως ο Μ. Εβερτ είχε να αντιμετωπίσει μια εσωτερική... αντιπολίτευση, που κάποιες στιγμές λειτουργούσε ως δούρειος ίππος για την προεκλογική προσπάθεια του προέδρου της ΝΔ. Ο επίτιμος πρόεδρος της ΝΔ Κωνσταντίνος Μπτσοτάκης, άλλοτε με τηλεοπτικές συνεντεύξεις του και άλλοτε με θέσεις που

Ο Μ. Εβερτ συγκέντρωσε τα προεκλογικά πυρά του εναντίον του ΠαΣοΚ ενώ παράλληλα πρόβαλλε τη «φιλολαϊκή πολιτική της ΝΔ»

έπαιρνε σε διάφορες δηλώσεις του, έφερνε συχνά σε δύσκολη θέση τον Μ. Εβερτ. Μόνο λίγες ώρες μετά την πρώτη τηλεοπτική συνέντευξη του Μ. Εβερτ στο Ζάππειο, ο Κ. Μπτσοτάκης άφησε να διαρρεύσει η προσωπική του δυσφορία για τη μη συμμετοχή του στην επιτροπή προεκλογικού αγώνα της ΝΔ.

Το δεύτερο θέμα προέκυψε μερικές ημέρες αργότερα, όταν η Ντόρα Μπακογιάννη εξέφρασε την επιθυμία της να μεταπηδήσει ως υποψήφια από την Ευρυτανία στην Α' Αθηνών. Πολλά στελέχη της ΝΔ και συνεργάτες του Μ. Εβερτ εξέλαβαν αυτή την επιθυμία ως μια κίνηση που έκρυβε τις ηγετικές φιλοδοξίες της Ντ. Μπακογιάννη. Μετά από «σκληρές» διαπραγματεύσεις και συζητήσεις, ο Μ. Εβερτ συμφώνησε με την υποψηφιότητα της Ντ. Μπακογιάννη στην Α' περιφέρεια Αθηνών.

Στην κοινή συνεδρίαση της Κοινοβουλευτικής Ομάδας και της Κεντρικής Επιτροπής της ΝΔ, μετά την ομιλία του στην οποία αναφέρθηκε με κολακευτικά λόγια για το έργο της κυβέρνησης Μπτσοτάκη, ο Μ. Εβερτ αγκάλιασε και ασπάστηκε τον επίτιμο πρόεδρο του κόμματος. Ο Κ. Μπτσοτάκης ανταπέδωσε αυτή την κίνηση με μια ενωτική δήλωση αμέσως μετά.

Κάπου εκεί έληξε και η ιδιότητα αυτή εσωκομματική αντιπολίτευση, αν και αρκετές φορές στη συνέχεια της προεκλογικής περιόδου ο Κ. Μπτσοτάκης προτιμούσε να αναφέρεται δημοσίως στο έργο της δικής του κυβέρνησης και στα λάθη του ΠαΣοΚ και

όχι στον υποψήφιο πρωθυπουργό και πρόεδρο του κόμματός του.

Από την πλευρά του ο Μ. Εβερτ συγκέντρωσε τα προεκλογικά πυρά του εναντίον του ΠαΣοΚ χαρακτηρίζοντας τις πολιτικές του «αποτυχημένες και αναξιόπιστες», ενώ παράλληλα πρόβαλλε τη «φιλολαϊκή πολιτική της ΝΔ» και πρόεβη σε προεκλογικές οικονομικές υποσχέσεις με τα επτά οικονομικά μέτρα που εξήγγειλε.

Τα άλλα κόμματα

Η Αλέκα Παπαρήγα ανέλαβε την πλήρη ευθύνη για την προεκλογική εκστρατεία του ΚΚΕ, ενώ χρήσιμος κρίθηκε και ο ρόλος του Χ. Φλωράκη για τη μεγαλύτερη ενεργοποίηση και συσπείρωση των παιδιών στελεχών του κόμματος.

Το ΚΚΕ, από το ξεκίνημα της προεκλογικής περιόδου, επιτέθηκε κατά του διπολισμού που κυριαρχεί στην ελληνική πολιτική σκηνή. Σε συνέντευξη Τύπου στο Ζάππειο η Α. Παπαρήγα εξίσωσε την πολιτική του ΠαΣοΚ με τις προεκλογικές εξαγγελίες της ΝΔ και επιτέθηκε στον Συνασπισμό δηλώνοντας ότι το κόμμα της δεν θα μπορούσε να συνεργαστεί με το κόμμα του Ν. Κωνσταντόπουλου για λόγους κυρίως πολιτικούς και ηθικούς. Παράλληλα απέρριψε κάθε πιθανότητα για κυβερνητική συνεργασία.

Κατά τη διάρκεια των περισσότερων προεκλογικών εμφανίσεων της γ.γ. του ΚΚΕ Α. Παπαρήγα τα περισσότερα πυρά της επικεντρώθηκαν εναντίον της πο-

λιτικής και της τακτικής του κυβερνώντος κόμματος, με βασικούς στόχους την οικονομική και κοινωνική πολιτική του ΠαΣοΚ, και παράλληλα εναντίον της «εύκολης», όπως τη χαρακτήριζε, αντιπολίτευσης που έκαναν τα άλλα μικρά κόμματα.

Ο Συνασπισμός από την αρχή τοποθέτησε ως στόχο του την υπέρβαση του 3%, που θα του άνοιγε την πόρτα για τη συμμετοχή του στη νέα Βουλή. Γι' αυτό και κύριο μέλημα της ηγεσίας του Συνασπισμού ήταν η όσο το δυνατόν γρηγορότερη και μεγαλύτερη συσπείρωση του κόμματος.

Οι περισσότερες επιθέσεις του ΣΥΝ και του αρχηγού του Ν. Κωνσταντόπουλου επικεντρώθηκαν γύρω από την οικονομική πολιτική του κυβερνώντος κόμματος και του Κ. Σημίτη, αλλά και στις πιέσεις που ασκούσε καθ' όλη τη διάρκεια της προεκλογικής διαδικασίας ο Κ. Σημίτης αναφορικά με «την ψήφο στα μικρά κόμματα».

Ο Ν. Κωνσταντόπουλος απέρριψε κάθε πιθανότητα συνεργασίας με το ΠαΣοΚ με βάση τα υπάρχοντα δεδομένα χρησιμοποιώντας σκληρή γλώσσα εναντίον του πρωθυπουργού τόσο για τα «εκβιαστικά διλήμματα του», όπως τα χαρακτήρισε, όσο και για «την οικονομική και κοινωνική πολιτική που εξήγγελλε». Σε κάποιες όμως συνεντεύξεις του άφησε κάποιο άνοιγμα για μια ενδεχόμενη συνεργασία με το ΠαΣοΚ, με προϋποθέσεις «την αλλαγή των συσχετισμών και την αλλαγή των πολιτικών που εφαρμόζονται».

Η Πολιτική Ανοιξη αποφάσισε

για πρώτη φορά να αντιμετωπίσει ισότιμα τους τρεις κύριους τομείς της προεκλογικής της εκστρατείας, δηλαδή εκείνους της οικονομίας, της κοινωνίας και των εθνικών θεμάτων, μέσα από την εποπτεία της εκλογικής επιτροπής υπό τον Ν. Κακλαμάνη και του Πολιτικού Σχεδιασμού υπό τον Ν. Τσαγκανέλη.

Στα τέλη Αυγούστου, λίγες ημέρες μετά την προκήρυξη των πρόωρων εκλογών, ο Α. Σαμαράς και ο επικεφαλής της εκτελεστικής επιτροπής της ΔΗΑΝΑ Δ. Βρεττάκος ανακοίνωσαν την ένταξη των μελών της Δημοκρατικής Ανανέωσης στην ΠολΑν.

Η προεκλογική εκστρατεία της ΠολΑν χαρακτηρίστηκε από μια διμέτωπη επίθεση εναντίον του ΠαΣοΚ και της ΝΔ, στην οποία βασικό άξονα αποτελούσε η κριτική για τα εθνικά θέματα και τα οικονομικά συμφέροντα.

Το ΔΗΚΚΙ και ο πρόεδρός του Δ. Τσοβόλας βρέθηκε από την αρχή σε μια μετωπική αντιπαράθεση με το ΠαΣοΚ αφενός για τη μεγαλύτερη συσπείρωση που επιζητούσαν και τα δύο κόμματα, αφετέρου γιατί οι ψηφοφόροι του ΔΗΚΚΙ προέρχονταν από τους κόλπους του κυβερνώντος κόμματος. Βασικός στόχος του Δ. Τσοβόλα ήταν να παρουσιάσει το ΔΗΚΚΙ ως τη συνέχεια του παλαιού ΠαΣοΚ και με αυτόν τον τρόπο να προσελκύσει ψηφοφόρους που ήταν απογοητευμένοι με την ιδεολογικοπολιτική αλλαγή στο ΠαΣοΚ.